

KIELITIETOISUUTEEN LIITTYVÄ LUONNOS

LUONNOS

Hei kielikasvattaja,

edessäsi on ensimmäisiä koosteita aktiviteeteista, tehtävistä ja toimintamalleista, joita on kerätty osana IKI-hankkeen toimintaa ympäri Suomea hankkeeseen osallistuvissa päiväkodeissa ja kouluissa.

Kolmivuotisen IKI-hankkeen tavoitteena on tunnistaa, jakaa ja kehittää toimivia kielikasvatuksen käytänteitä. Käytänteiden kartoittaminen ja kerääminen aloitettiin keväällä 2019, ja parhaillaan on meneillään näiden käytänteiden kehittämistyö.

Tähän tiedostoon on koottu yksitoista käytännettä kielikasvatuspolun eri vaiheista aina varhaiskasvatuksesta yläkouluun saakka. Olemme pyrkineet valitsemaan mahdollisimman monipuolisen kattauksen erilaisia aktiviteetteja ja painotuksia. Mukana on mm. kielitietoisuutta, arjen rutiineja ja toiminnallisuutta.

Jokainen aktiviteettikuvaus koostuu useammasta alaotsikosta (reppu, askel polulla, kompassi ja muuttuvat olosuhteet). Reppuun on koottu resursseja, joita tehtävän toteuttaminen vaatii, kuten tarvikkeita tai erityisjärjestelyitä. Askel polulla kuvaa aktiviteetin etenemistä. Kompassiin on koottu huomioita toiminnan periaatteista ja tekniikoista, ja muuttuviin olosuhteisiin on kerätty ideoita ja ehdotuksia aktiviteetin sovellusmahdollisuuksista, kuten eri sisällöistä tai toteutuksesta eri-ikäisille oppijoille.

Tiedostossa esitetyt kuvaukset ovat esimerkkejä, joita on havainnointu erilaisissa opetuksen konteksteissa. Useimpien aktiviteettien yhteyteen on kirjoitettu lisätietoja tästä kontekstista, mutta monet aktiviteeteista ovat sovellettavissa ja toteutettavissa eri-ikäisille oppijoille ja erilaisiin opetuskonteksteihin. Aktiviteettikuvaukset eivät pyrikään antamaan vain yhtä mallia siitä, miten toimintaa tulisi toteuttaa. Muuttuvat olosuhteet –osioon listatut sovellusehdotukset antavat muutamia esimerkkejä siitä, mihin ja miten aktiviteettia voisi soveltaa, mutta mahdollisuuksia näiden lisäksi on toki vielä paljon lisää.

Haluaisimme tämän tiedoston myötä tarjota sinulle mahdollisuuden tutustua aktiviteetteihin sekä halutessasi kokeilla näitä osana omaa opetustasi – kollegan kanssa, yksin tai vaikkapa koko tiimin yhteistyönä. Tiedostossa esitetyt kuvaukset ovat esimerkkejä; aktiviteetteja saa vapaasti muokata ja soveltaa omaan työhön ja eri luokka-asteille sopiviksi.

Jos päädyt kokeilemaan työssäsi tämän tiedoston aktiviteetteja, voit halutessasi antaa meille palautetta siitä, miten aktiviteetit käytännössä toimivat. Mikä oli mielestäsi toimivaa, mitä haluaisit vielä kehittää, tai miten sovelsit aktiviteettia omaan opetukseesi sopivaksi? Kaikki kommentit, pohdinnat, huomiot ja ideat ovat tervetulleita ja arvokas panos kehitystyöhön.

Oheiset aktiviteettikuvaukset ovat ensimmäisiä versioita, minkä pyydämme ystävällisesti huomioimaan. Otamme mielellämme palautetta vastaan: kaikki kommentit kuvausten luettavuudesta, käytettävyydestä, puutteista tai täydennystarpeista ovat tervetulleita.

Haluamme koko IKI-tiimin puolesta toivottaa inspiroivia ja innovatiivisia kielihetkiä kuvausten parissa!

IKI-tiimi

iki-info@jyu.fi

1. <u>Monikieliset maskotit</u>	5
<u>Avainsanat: monikielisyys, kielitietoisuus</u>	5
2. <u>Monikieliset puhekuplat</u>	7
<u>Avainsanat: oppimisympäristö, monikielisyys, perheiden osallisuus</u>	7
3. <u>Numerot kirjoitettuna monella kielellä</u>	8
<u>Avainsanat: monikielisyys, oppimisympäristö, multimodaalisuus</u>	8
4. <u>Monikielinen identiteetti: monikielisten oppilaiden eri kielten näkyväksi tekeminen</u>	9
<u>Avainsanat: monikielisyys; monikielinen identiteetti; oppilaiden äidinkielet; toisten kielten oppiminen; kielitietoisuus</u>	9
5. <u>Kielitietoinen aamuhetki</u>	12
<u>Avainsanat: aamupiiri, kielitietoisuus, kielenoppimisen alkuvaihe, rutiinit, laulut, visuaalinen tuki, monikielisyys</u>	12
6. <u>Kuvien ja videoiden käyttö kommunikaation tukena</u>	14
<u>Asiasanat: multimodaalinen viestintä, monikielisyys, kasvatusyhteistyö</u>	14

7. <u>Vettä kengässä -leikin sovellus</u>	16
<u>Avainsanat: kielitietoisuus, toiminnallinen kielenoppiminen, ongelmanratkaisu, lukivalmiudet</u>	16
8. <u>Kielikoodaus</u>	17

Avainsanat: toiminnallinen kielenoppiminen, koodaus, varhentaminen 17

9. Käsinukke uuteen kieleen tutustumisen apuna 19

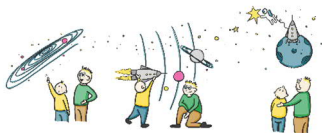
Avainsanat: Toiminnallisuus, vuorovaikutukseen rohkaisu uudella kielellä 19

10. Kieli- ja leikkituliaiset 20

Avainsanat: kielitietoisuus, kielimaistiaiset, varhennus, toiminnallisuus 20

11. Äänteiden harjoittelu eläytyen 21

Avainsanat: eläytyminen, äänteet, ääntäminen, leikillisuus, ilo, luovuus 21

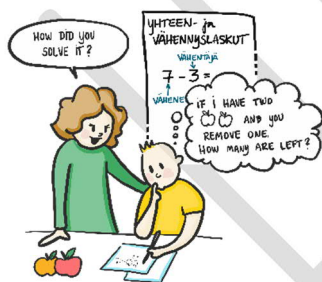

12. Kotitontun kirjeet 23

Avainsanat: tarinallisuus, laaja-alainen oppiminen/monialaiset oppimiskokonaisuudet 23

13. Yhdessä rakennettu tarina 24

Avainsanat: Tarinallisuus, osallisuus, projektit, laaja-alainen oppiminen/monialainen oppiminen 24

14. Äänteiden harjoittelu kirjainten opetteluun avulla 26

Avainsanat: kaksikielinen opetus, alkuopetus, ääntämisen opettaminen, lukivalmiuksien harjoittelu 26

15. Kirjoittamistuki kemian labraraportti 28

16. Kirjoittamistuki: Biologian faktatekstien kirjoittamisen mallintaminen 30

1. Monikieliset maskotit

Avainsanat: monikielisyys, kielitietoisuus

Toiminnan tavoite: Lapsiryhmän kieliresurssien tuominen näkyväksi ja hyödyntäminen, lukukaveritoiminta

Reppu:

Millaisia resursseja toiminta/aktiviteetti tarvitsee toimiakseen?

- Useita pehmoleluja tai muita maskotteja, koska jokainen pehmolelu puhuu eri kieltä

Askel polulla:

Aktiviteetti

Aktiviteetti on toteutettu suomenkielisen perusopetuksen alkuopetusryhmässä, joka on monikielinen. Toteutuspaikkana toimii ryhmän oma luokkahuone tai mikä tahansa tila, jossa kaikilla on näköyhteys opettajaan. Oppilaat istuvat omilla paikoillaan, opettaja seisoo ryhmän edessä niin, että kaikki voivat nähdä hänet. Aktiviteetti toteutettiin osana ryhmän ensimmäistä oppituntia.

Luokalla on oma Nalle-maskotti*. Nalle puhuu äidinkielenään suomea. Opettaja nostaa Nallen näkyville ja muistuttelee samalla, että Nallella on useita kavereita. Luokka on tässä vaiheessa tutustunut jo useisiin eri kieliä äidinkielenään puhuviin maskotteihin. Opettaja juttelee ryhmän kanssa siitä, mitä Nalle muiden maskottien kanssa tekee, ja että maskotit puhuvat eri kieliä. Opettaja johdattelee aihetta eteenpäin kertomalla, että Suomessa puhutaan suomen lisäksi myös ruotsia, saamea ja monia muitakin kieliä. Hän esittelee tutut maskotit sanomalla esimerkiksi "Han talar svenska. Ruotsihan on se toinen iso kieli Suomessa."

Opettaja johdattelee keskustelua uuden maskotin saapumiseen kertomalla, että Nalle oli "hyörinyt ja pyörinyt" luokassa hänen tullessaan aamulla töihin, koska Nallelle oli tullut uusi kaveri. Opettaja nostaa esille uuden pehmolelun, Lilin*. Nalle ja Lili keskustelevat, ja selviää, että Lili puhuuikin jotain toista kieltä kuin Nalle. Ryhmän tehtävänä on arvata, mistä kielestä voisi olla kyse. Opettaja kuljettaa keskustelua eteenpäin antamalla vihjeitä, esimerkiksi sanomalla, kuinka moni ryhmäläisistä puhuu kyseistä kieltä.

Aktiviteetti päättyy, kun arvoitus on ratkennut. Maskotit ovat läsnä myös muussa opetuksessa, ja oppilaat voivat käyttää niitä esimerkiksi lukukavereina.

Esimerkkiaktiviteetti on toteutettu alkuopetuksen ryhmässä. Aktiviteetti soveltuu niin isommille kuin pienemmillekin ryhmille.

Yhteisön toimintatapa:

Kouluyhteisö rohkaisee monikielisyyteen ja eri kielet pyritään tuomaan näkyväksi osaksi koulun arkea ja toimintaa.

Kompassi:

Toiminnan periaatteet ja tekniikat:

Kuvauksen aktiviteetti soveltuu erityisen hyvin kielitietoiseen opetukseen monikielisissä ryhmässä. Esimerkin aktiviteetti on toteutettu monikielisessä alkuopetusryhmässä. Aktiviteetin kautta voidaan huomioida ja tuoda näkyväksi useat ryhmässä puhutut eri kielet. Aktiviteetti myös lisää osallisuuden

kokemusta ja tukee monikielisyden ja kielitietoisuuden tuomista osaksi koulun arkea. Aktiviteettia voidaan lisäksi käyttää rakentamaan ryhmän sisäistä vuorovaikutusta ja toisiin tutustumista.

Muuttuvat olosuhteet:

Soveltaminen

- Maskotteja voidaan kuljettaa luokan mukana vuosiluokalta toiselle. Maskotteja voitaisiin näin hyödyntää esimerkiksi erilaisten teemojen käsittelyssä.
- Aktiviteetin suhteen on hyvä tarkistaa, että kaikki ryhmässä esillä olevat kielet tulevat vuorotellen esille maskotin muodossa.

*) Maskotin nimi on kuvauksessa muutettu

LUONNOS

2. Monikieliset puhekuplat

Aktiviteetin kehittäjä:

Susan Helldén-Paavola, Kukkumäen päiväkoti

Avainsanat: oppimisympäristö, monikielisyys, perheiden osallisuus

Toiminnan tarkoitus:

Monikielisen oppimisympäristön luominen ja yhteisön kieliresurssien hyödyntäminen vuorovaikutuksessa.

Reppu:

Millaisia resursseja vaatii?

- mahdollisuutta kiinnittää materiaalia seinille
- yhteistyötä perheiden kanssa heidän osaamiensa kielten esiin tuomiseksi

Askel polulla:

Aktiviteetti

Päiväkodissa ryhmätilan oveen on kiinnitetty eri maiden lippuja ja puhekuplia, joihin perheet saavat käydä kirjoittamassa vuorossa olevan fraasin kotikielillään /osaamallaan kielellä. Lisäksi samat fraasit on kirjoitettu kaksikielisessä toiminnassa käytettävillä kielillä. Esimerkiksi ennen joulua ryhmän ovesa on ollut "hyvää joulua" kirjoitettuna eri kielillä, ja vuoden alussa "hyvää huomenta". Eri kielillä kirjoitetut fraasit auttavat ryhmän aikuisia käyttämään näitä ilmaisuja arjessa ja tuovat samalla näkyville yhteisön kielitaitoa.

Kompassi:

Toiminnan periaatteet

Kielten laittamista näkyville oppimisympäristöön voidaan hyödyntää lasten kotikielten esiin tuomiseen ja se voi auttaa niiden ottamisessa mukaan toimintaan. Lisäksi kielten laittamista näkyville voidaan käyttää muistin tukena myös muissa opetettavissa kielissä, kuten kielirikasteisen toiminnan kautta opittavien kielten tukena. Sanojen ja fraasien kirjoittaminen eri kielillä ennen kaikkea muistuttaa aikuisia käyttämään näitä kieliä toiminnassa. Eri kielten näkeminen kirjoitettuna voi kuitenkin myös auttaa lapsia tiedostamaan kielten eroja ja vertailemaan niitä. Tällöin kielitietoisuus kehittyy ja lapsi hyötyy siitä, vaikka hän ei osaisikaan vielä lukea.

Muuttuvat olosuhteet:

Soveltaminen

- Toteutuksessa kannattaa harkita tarkkaan eri kielten yhdistämäistä maiden lippuihin, sillä tämä voi joidenkin kielten kohdalla olla hyvin sensitiivinen aihe, eikä se välttämättä aina myöskään kuvaa sitä, missä kaikkialla kieltä puhutaan. Aktiviteetin voi hyvin toteuttaa myös ilman lippuja laittamalla pelkät puhekuplat tai puhekuplat ja kielten nimet kirjoitettuna.
- Kouluikäisten lasten kanssa toimiessa lapset voivat itse kirjoittaa fraaseja osaamillaan kielillä

3. Numerot kirjoitettuna monella kielellä

Avainsanat: monikielisyys, oppimisympäristö, multimodaalisuus

Toiminnan tarkoitus:

Monikielisen oppimisympäristön luominen ja yhteisön kieliresurssien hyödyntäminen vuorovaikutuksessa.

Reppu

Millaisia resursseja tarvitaan

- mahdollisuutta kiinnittää oppimisympäristöön materiaalia
- taitoa kirjoittaa eri kieliä tai selvittää niiden kirjoitusasua tai pyytää esimerkiksi lasten vanhempia kirjoittamaan numeroita.
- Aiheeseen liittyviä kuvia (löydettävissä esimerkiksi netistä sivustoilta kuten papunet)

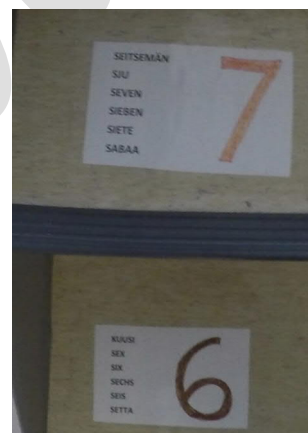

Askel polulla:

Aktiviteetti:

Monikielisessä päiväkotiryhmässä on pyritty nostamaan esiin eri kieliä myös päiväkodin tiloissa. Seinille on kirjoitettu sekä numeroiden nimet eri kielillä ja niiden vieressä on numeromerkit sekä kuvat jotka kuvastavat lukumäärää (kuva 1). Eri kielillä kirjoitetut numerot muistuttavat ryhmän aikuisia eri kielillä laskemisesta. Portaisiin on samalla tavalla laitettu numeromerkki sekä numero kirjoitettuna usealla eri kielellä, niin että lapset voivat portaita kävellessään laskea portaita haluamallaan kielellä (kuva 2).

Portaisiin liimattuja numeroita on käytetty sekä portaiden laskemiseen etu- ja takaperin että yksinkertaisten laskutoimitusten tekemiseen. Laskutoimituksia miettiessään lapset ovat voineet kokeilla mihin numeroon he päätyvät lisätessään tai vähentäessään tietyn verran.

Kompassi:

Toiminnan periaatteet:

Kielten laittamista näkyville oppimisympäristöön voidaan hyödyntää lasten kotikielten esiin tuomiseen ja se voi auttaa niiden ottamisessa mukaan toiminnassa. Lisäksi kielten laittamista näkyville voidaan käyttää muistin tukena myös muissa opeteltavissa kielissä, kuten kielisuihkutuksessa opittavien kielten tukena. Sanojen ja numeroiden kirjoittaminen eri kielillä ennen kaikkea muistuttaa aikuisia käyttämään näitä kieliä toiminnassa. Eri kielten näkeminen kirjoitettuna voi kuitenkin myös auttaa lapsia tiedostamaan, kielten eroja ja vertailemaan niitä, jolloin kielitietoisuus kehittyy, jolloin lapsi hyötyy siitä, vaikka hän ei osaisi vielä lukeakaan.

Muuttuvat olosuhteet:

Soveltaminen

- Kehitysideana: numerot ja sanat voisivat aina olla myös alkuperäisellä kirjoitustavalla (esim. arabian aakkosilla) kirjoitettuna, vaikka ne olisivat sen lisäksi myös opettajan muistin tueksi kirjoitettu toisellakin tavalla.
- Eriyttäminen: eri lasten kanssa toiminnassa voi käyttää niitä kieliä, jotka kyseiselle lapselle ovat olennaisia.

4. Monikielinen identiteetti: monikielisten oppilaiden eri kielten näkyväksi tekeminen

Aktiviteetin kehittäjä:

Jenny Ek (Lagmanin koulu) yhdessä Lotta Forsmanin kanssa

Avainsanat: Monikielisyys; monikielinen identiteetti; oppilaiden äidinkielet; toisten kielten oppiminen; kielitietoisuus

Toiminnan tavoite/tarkoitus:

Oppilaiden omien äidinkielen näkyväksi tekeminen, minkä tarkoituksena on tukea heidän identiteettinsä kehittymistä ja rohkaista heitä kehittämään kaikkia osaamiaan kieliä. Lisäksi tarkoituksena on tukea kaikkien oppilaiden kielitietoisuutta.

Reppu:

Millaisia resursseja toiminta/aktiviteetti tarvitsee toimiakseen?

- Materiaalia suurten seinäpostereiden tekemiseen yhdessä oppilaiden kanssa. Postereihin tulee ilmaisuja ja sanoja eri kielillä.
- yhteinen kansio tai jokin toinen tapa tallentaa/tallettaa sanoja ja ilmaisuja työskentelyn aikana
- Digitaalisia kääntämistyökaluja sekä sanakirjoja

Askel polulla:

Aktiviteetti

Valmistelut

Ennen kuin työskentely aloitetaan, opettajan tulee huolehtia siitä, että oppilailla on pääsy käännöksiin niillä kielillä, joita opettaja tietää lasten osaavan. Aktiviteetissa käsitellään seuraavia teemoja eri kielillä: tervehtimisilmaisuja, viikonpäivien nimiä ja kuukausien nimiä.

Aktiviteetin eteneminen

Työskentelyssä on neljä vaihetta: aivoriihi – tutkiminen – luominen – käyttäminen

Ensimmäisessä vaiheessa päätetään mitä eri kieliä käytetään ja kirjoitetaan ylös ne sanat, jotka luokan oppilaat tietävät.

Seuraavassa vaiheessa kaikki sanat tarkistetaan ja sekä selvitetään ne sanat, joita oppilaat eivät yhdessä pysty selvittämään. Tarvittaessa konsultoidaan oppilaiden huoltajia, vanhempia sisaruksia tai mahdollisia oman kielen opettajia eri kielissä.

Tämän jälkeen on aika luoda/ tehdä tekstimateriaali kolmeksi posteriksi ja värittää ne kauniilla väreillä. Jokaisen sanan tai ilmaisun alle tulee myös kirjoittaa millä kielellä ne ovat (ks. kuva)

Lopuksi on aika alkaa säännöllisesti käyttää sanoja ja ilmaisuja: Kun koulupäivä alkaa saa yleensä yksi oppilaista tehtävän valita yhden ryhmän kielistä ja kertoa mikä päivä on ja sen jälkeen johtaa ryhmän

tervehtimään toisiaan eri kielillä. Joskus voi viikonpäivän nimi olla keskiössä kaikilla kielillä, joita oppilaat valitsevat, ei siis vain omalla äidinkielellä.

Muuta huomioitavaa

Kaikki oppilaat eivät ole yhtä innokkaita olemaan esillä ja tuomaan esiin omaa kieltään, erityisesti jos aikaisemmissa yhteyksissä koulukieltä on korostettu muiden kielten kustannuksella tai jos vain satunnaisesti on nostettu esiin muita kieliä. Silloin on tarpeen 'kiiruhtaa hitaasti' kunnes monikieliset oppilaat tuntevat olonsa turvalliseksi ja positiivinen kiinnostus on herännyt.

Kompassi:

Toiminnan periaatteet

Monikielisissä luokissa keskeistä kielitietoisessa opetuksessa on se, että opettaja herättää tietoisuuden ja kiinnostuksen kieliin kaikkien kielten näkyväksi tekemisen, niiden tutkimisen ja kielten avulla luomisen kautta. Tästä on hyötyä ja iloa oppilaille myös tulevaisuudessa.

Se, että monikielisyys saa näkyä seinillä ja kuuluu luokahuoneissa viestittää sekä vierailijoille että ennen kaikkea oppilaille itselleen, että heidän monikielinen identiteettinsä on itsestään selvä osa koulua. Edellä kuvatut aktiviteetit ovat yksi tapa, jolla opettaja voi tukea oppilaiden identiteetin kehittymistä monikielisinä yksilöinä ilman, että hänen tarvitsisi välttämättä osata oppilaiden kieliä.

Toinen tapa käyttää useita kieliä kielitietoisesti ilman, että opettajan tarvitsee osata oppilaiden omia kieliä on tehdä ns. kaksikielisiä identiteettitekstejä. Työskentely identiteettitekstien kanssa saa aikaan, että kaikkien oppilaiden ääni pääsee kuuluville jo ennen kuin he ovat oppineet koulukielen: oppilaat kirjoittavat ensin äidinkielellään ja voivat tämän jälkeen välittää tekstin merkityksen muille kääntämällä sen koulukiellelle. Kääntämiseen oppilas voi saada apua esimerkiksi pidemmälle ehtineiltä monikielisiltä oppilailta, oman äidinkielen opettajilta tai käännöstyökaluista. Jos kirjoittaminen omalla äidinkielellä on uutta, ehkäpä huoltajat tai muut lapsen äidinkieltä osaavat henkilöt voivat auttaa jo kirjoittamisen ensimmäisessä vaiheessa. Koko ajan tavoitteena on tukea oppilaan luku- ja kirjoitustaidon kehittymistä usealla kielellä. Työskentelyprosessi voi samalla tukea oppilaan koulukielen kehittymistä, koska kääntäminen auttaa näkemään, kuinka heidän tekstinsä voi ilmaista uudella kielellä. Kaksikielinen tekstiversio antaa lisäksi muille oppilaille mahdollisuuden vahvistaa omaa kielitietoisuuttaan ja omaa kielitaitoaan vertailemalla keskenään kahta eri kieliversiota.

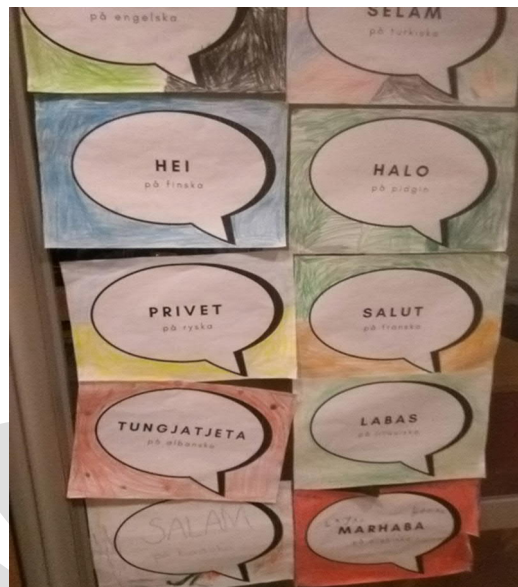
Muuttuvat olosuhteet:

Soveltaminen

Aktiviteetti toteutettiin 1. luokalla, mutta sitä voidaan soveltaa myös eri ikäisille.

Uusia kieliä voidaan lisätä jälkikäteen, kun oppilasryhmän koostumus muuttuu tai kun ryhmällä herää kiinnostus uusiin kieliin kielitietoisten käytäntöjen seurauksena.

Samalla tavalla voidaan jatkaa myös eri teemojen tai sana/ilmauskategorioiden muodostamista ja käyttää niitä luokassa, jotta oppilaat saavat mahdollisuuden oppia enemmän toistensa kieliä ja lisäksi tulla taitavammiksi löytämään yhteyksiä eri kielten välillä.

5. Kielitietoinen aamuhetki

Aktiviteetin kehittäjä:

Anni Ratilainen, Rauman varhaiskasvatuksen konsultoiva S2-opettaja, IKI-TARU-opettaja
Avainsanat: aamupiiri, kielitietoisuus, kielenoppimisen alkuvaihe, rutiinit, laulut, visuaalinen tuki, monikielisyys

Toiminnan tarkoitus: Päiväkotiin ja esiopetukseen sopiva aamuhetki (3–6 -vuotiaille), jossa huomioidaan kielenoppijoiden tarpeet rutiinien, fraasien ja visuaalisen tuen avulla.

Reppu

Millaisia resursseja aktiviteetti vaatii?

- tabletti ja kaiutin, tai muu laite musiikin kuunteluun, tässä aamuhetkessä hyödynnetään Kielinupun lauluja (<https://www.youtube.com/channel/UCioNvXnSYCVr8IHrIRdSMcw>)
- kuvakortit säätiloista (sataa vettä, sataa lunta, tuulee, paistaa aurinko, ukkostaa)
- kuvakortit viikonpäiväsoppa -lauluun (mansikka, tikkari, ketsuppi, tomaatti, peruna, lanttu ja soppakattila)
- kuvitettu päiväjärjestys

Askel polulla

Aktiviteetti

Kun aamupiiriin on kokoonnuttu, yhteinen hetki aloitetaan sanomalla huomenta ensin suomeksi ja sitten jollain muulla kielellä, jota ryhmässä osataan. Aamupiirissä voidaan esimerkiksi harjoitella joka viikko aamutervehdys uudella kielellä. Kieltä osaava lapsi voi halutessaan toimia asiantuntijana ja opettaa tervehdyksen muille. Tarvittaessa tervehdys voidaan kuunnella Google Kääntäjästä. Kaikki saavat harjoitella uudella kielellä tervehtimistä sanomalla kummallekin vierustoverilleen esimerkiksi arabiaksi Sabah alkhyr. Kun huomenta osataan sanoa jokaisella lasten osaamalla kielellä, voidaan aamut aloittaa tervehtimällä niillä kaikilla.

Tervehdyksen jälkeen lauletaan Kielinupun Viikonpäiväsoppa. Seinällä on esillä viikkokalenteri tukikuvineen. Laulun aikana opettaja näyttää viikonpäivää ja kuvaa aina, kun ne lauletaan. Laulamisen jälkeen keskustellaan yhdessä, mikä viikonpäivä tänään on, ja joku lapsista laittaa nuolen oikean viikonpäivän kohdalle.

Päivän säätilan sanoittamisen apuna käytetään Kielinupun Millainen sää on tänään -laulua. Opettaja näyttää kuvakortteja, kun niistä lauletaan. Päivän säästä keskustellaan laulun jälkeen. Joku lapsista laittaa nuolen sen kuvan kohdalle, joka kuvaa päivän säätä parhaiten. Samalla voidaan katsoa myös ulkoiluun tarvittavat vaatteet kuvakorttien avulla.

Lopuksi käydään päiväjärjestys läpi kuvakorttien avulla ja katsotaan, mitä tulevan päivän aikana tulee tapahtumaan. Sitten jatketaan päivän puuhiin.

Kompassi

Toiminnan periaatteet

Usein päiväkodeissa on aamuhetki, jossa katsotaan esimerkiksi, mikä viikonpäivä on, ja millainen sää ulkona on. Kielitietoinen ote varhaiskasvattajalta ei aina vaadi suuria ja työläitä muutoksia omaan

toimintaan, ja tässä aamuhetkessä onkin pyritty suunnittelemaan kielitietoinen toiminta mahdollisimman saumattomaksi osaksi sellaista toimintaa, joita päiväkodeissa jo on.

Kielenoppimisen alkuvaiheessa olevat oppijat hyötyvät toistuvista rutiineista, helpoista fraaseista sekä visuaalisesta tuesta. Tämä aamuhetki on suunniteltu sellaiseksi, että se voidaan toteuttaa samanlaisena joka päivä osana aamupäivän muuta toimintaa. Toistuva aamurutiini säästää opettajan suunnittelutyötä ja materiaalin hankintaa, mutta on samalla myös erinomainen kielenoppimistilanne. Tutussa tilanteessa kielen ymmärtäminen on helpompaa ja lapsen suomen kielen tuottamisen mahdollisuudet kasvavat. Tässä aamuhetkessä on kiinnitetty huomiota myös kielenoppijoille tärkeisiin fraaseihin. Esimerkiksi fraasi millainen sää on tänään toistuu ensin laulussa useamman kerran ja sen jälkeen opettajan kysymänä. Tässä aamuhetkessä myös kaikki kommunikaatio on kuvin tuettua – aamuhetken kuvittamiseen kannattaa panostaa, sillä kuvat ovat käytössä usein.

Kielitietoiseen varhaiskasvatukseen kuuluu myös kaikkien lasten osaamien kielten arvostus ja niihin suhtautuminen voimavarana. Tässä aamuhetkessä tehdään lasten kielistä näkyviä monikielisellä aamutervehdyksellä, sillä myös se on sellainen päiväkotiarjen rutiini, joka ei vaadi suuria muutoksia toimintaan, mutta jonka merkitys lapsille voi olla hyvin suuri.

Muuttuvat olosuhteet

Soveltaminen

Aamuhetkeen voidaan lisätä sisältöä ja elementtejä ryhmän lasten ikä- ja taitotasoon sopien, tässä suunnitelmassa on huomioitu lähinnä sellaisia elementtejä, jotka ovat kielenoppimisen alkuvaiheessa olevan lapsen kannalta tärkeitä

6. Kuvien ja videoiden käyttö kommunikaation tukena

Asiasanat: multimodaalinen viestintä, monikielisyys, kasvatusyhteistyö

Toiminnan tarkoitus:

Kuvien ja videoiden käyttäminen kommunikoinnin apuna.

Reppu

Millaisia resursseja tarvitaan

- tabletti ja/tai älypuhelin
- vanhempien kohtaamista ja/tai vanhempien yhteystiedot

Askel polulla:

Aktiviteetti:

Kuvia ja videoita lapsen päiväkotipäivästä hyödynnetään, kun kommunikoidaan monikielisten vanhempien kanssa kertomaan siitä, miten lapsen päivä on sujunut, etenkin jos vanhempien kanssa ei ole yhteistä kieltä. Kuvien kautta myös vanhemmille tulee tutuksi päiväkodin arjessa käytettävät sanat ja päiväkotipäivään liittyvät tilanteet.

Kuvia käytetään myös, jos vanhemmille laitetaan viestiä päivän aikana. Erityisesti tilanteissa jossa lapsi jää itkemään päiväkotiin jäädessään, vanhemmille pyritään laittamaan kuva lapsen päivästä niin, että nämä näkevät miten päivä on sujunut sen jälkeen.

Toimintamalli: Multimodaalinen viestintä monikielisissä yhteisöissä

Kompassi:

Toiminnan periaatteet

Kynnyksen madaltaminen siihen, että kaikki voivat ymmärtää ja osallistua toimintaan, perheiden osallisuuden vahvistaminen, yhteisön vahvistaminen.

Muuttuvat olosuhteet:

Soveltaminen

- Kuvien ja videoiden merkitys korostuu varsinkin alussa, kun yhteistä kieltä ei ole. Vähitellen kuvien ja videoiden käyttöä voi vähentää, kun päiväkodin tilanteet ja toimintatavat tulevat tutuksi vanhemmille.
- Kuvien ja videoiden käyttöön tulee aina pyytää lupa vanhemmilta ja lisäksi on tärkeää huomioida kulttuuriset tekijät ja mahdollisesti väärinymmärryksiä aiheuttavat asiat.
- Tärkeää muistaa: Kuvien ja videoiden käyttö ei korvaa tulkin tarvetta. Tulkkia tulee käyttää aina, kun tilanne sitä vaatii.
- Ideaa voi hyödyntää myös suomenkielisten lasten vanhempien kanssa tehtävässä yhteistyössä.

7. Vettä kengässä -leikin sovellus

Avainsanat: kielitietoisuus, toiminnallinen kielenoppiminen, ongelmanratkaisu, lukivalmiudet

Toiminnan tarkoitus:

Kielitietoisuuden (ja lukivalmiuksien) harjoittelu. Voi toimia myös sanojen kertaamiseen.

Reppu:

Millaisia resursseja vaatii?

- Perinteisesti tarvitaan jakotila, mutta tarvittaessa voidaan toteuttaa myös ilman sitä.
- Toimii parhaiten pienen ryhmän kanssa, jolloin odotteluaikaa ei tule liian paljon.
- Jos leikkiä leikitään eskareiden/ykkösluokkalaisten kanssa, aikuisella tulee olla aikaa auttaa lapsia tarpeen mukaan sanojen ja tavujen pohdinnassa.

Askel polulla:

Aktiviteetti:

Vettä kengässä -leikkiä on kielikyöpypäiväkodissa leikitty yhdyssanasovelluksella. Toisella parista on ollut yhdyssanan alkuosa ja toisella loppuosa, ja lasten on pitänyt löytää itselleen oikea pari.

Möhemmin leikkiä on vaikeutettu ja otettu tavuja, niin että toisella parista on sanan alkutavu ja toisella lopputavu ja lasten pitää löytää oikea pari. Esimerkiksi toisella lapsella on "bas" ja toisella "tu", ja kun he löytävät oikean parin, tulee "bastu".

Lopuksi kaikki sanat luetaan vielä yhdessä ääneen lapsilla olevista lapuista.

Kompassi:

Toiminnan periaatteet

Aktiviteettia voidaan käyttää kielitietoisuuden (ja lukivalmiuksien) harjoitteluun. Sanoina on hyvä olla sellaisia sanoja, jotka ovat lapsille jo entuudestaan tuttuja. Leikki voi toimia myös harjoiteltujen sanojen kertaamiseen.

Muuttuvat olosuhteet:

Soveltaminen

- Soveltaminen isommille lapsille: jos lapset jotka osaavat jo lukea ja eivät tarvitse niin paljon tukea tehtävän tekemiseen, voivat he vettä kengässä -periaatteen sijaan myös etsiä pareja kaikki samaan aikaan, jolloin tehtävä käy nopeammin.
- Tehtävää voi soveltaa myös äidinkielen tunnille tai kielten tunnille kielitietoisuuden tai sanaston harjoitteluun.

8. Kielikoodaus

Avainsanat: toiminnallinen kielenoppiminen, koodaus, varhentaminen

Toiminnan tarkoitus:

Sanojen harjoittelu/kertaus toiminnallisuuden avulla sekä koodauksen/koodaus valmiuksien harjoittelu.

Reppu:

Millaisia resursseja vaatii?

- eri värisiä lappuja/palikoita, tms.
- hieman tilaa liikkua

Askel polulla:

Aktiviteetti:

Lapset saavat pareittain harjoitella kielikoodausta. Kukin pari saa hakea väripalikoita/ lappuja ja levittää ne lattialle sellaiseen kohtaan, missä heillä on sopivasti tilaa. Värät nimetään yhdessä ja varmistetaan, kaikki muistavat ne. Opettaja kertoo suomeksi ohjeet ja antaa esimerkin harjoiteltavalla kielellä.

Tarkoituksena on, että lapset saavat vuorotellen koodata värisarjan, jonka pari hyppii. Esimerkiksi, jos lapsi sanoo: "red, green, blue, yellow, blue", toisen parista tulee hyppiä väriltä toiselle annetussa järjestyksessä. Kun tehtävä on suoritettu lapset vaihtavat rooleja ja äsken hyppinyt lapsi saa "koodata" sanomalla värisarjan ja toisen tulee hyppiä sanottu sarja. Tällä tavalla vuorotellen jatketaan niin kauan, kun aktiviteetille on aikaa. Jos joku värien nimistä unohtuu, lapset voivat kysyä sitä opettajalta tai toisiltaan.

Kompassi:

Toiminnan periaatteet

Liikkumisen ja itse tekemisen kautta lapsille jää vahvemmin mieleen opeteltava asia ja tehtävän kautta opitaan myös koodaukseen liittyviä valmiuksia. Sanoina on hyvä olla sellaisia sanoja, jotka ovat lapsille jo entuudestaan hieman tuttuja. Leikki toimii erityisen hyvin harjoiteltujen sanojen kertaamiseen.

Muuttuvat olosuhteet:

Soveltaminen

- monikielisen ryhmän kanssa tehtävää voi soveltaa myös esim. niin että lapset opettavat toisilleen osaamiaan kieliään.
- värien sijaan kerrattavana voi olla myös muuta sanastoa, esim. käyttämällä värien sijaan kuvakortteja tai esineitä.
- jos halutaan tehtävään voi liittää myös käskyjen/ komentojen harjoittelua, esim. ohjeistamalla lapsia sanomaan "go" tai "jump" antaessaan ohjeita toisilleen.

9. Käsinukke uuteen kieleen tutustumisen apuna

Avainsanat: Toiminnallisuus, vuorovaikutukseen rohkaisu uudella kielellä

Toiminnan tarkoitus:

Tavoitteena on harjoitella kuulumisten vaihtoa kohdekielellä. Tehtävä toimii myös oppimistilanteeseen ohjaavana rutiinina.

Reppu:

Millaisia resursseja toiminta/aktiviteetti tarvitsee toimiakseen?

- Käsinukke tai pehmolelu

Askel polulla:

Aktiviteetti

Esimerkkiaktiviteetti on toteutettu alkuopetuksessa varhennetun englannin ryhmässä. Opettaja käyttää aktiviteettia oppituntien aloitukseen.

Opettaja nostaa esille seepraan esittävän käsinuken. Seepra tervehtii englanniksi ja alkaa jutella ensin opettajan kanssa englanniksi: kysellään, mitä kummallekin kuuluu. Kun seepran avulla on kysely kuulumiset opettajalta, alkaa opettaja kysellä niitä koko luokalta ja yksittäisiltä oppilailta niin, että keskustelu tapahtuu seepran ja oppilaiden välillä.

Kun kuulumiset on vaihdettu, opettaja jatkaa päivän seuraavaan teemaan eli numeroiden kertaamiseen. Hän käyttää käsinukkea tässä apuna siten, että seepra pyytää ryhmää tekemään erilaisia asioita, kuten hyppimään. Kun sana "jump" on kerrattu yhdessä, seepra sanoo jonkin numeron ja pyytää esimerkiksi hyppäämään kolme kertaa.

Kompassi:

Toiminnan periaatteet

Aktiviteettia voidaan toteuttaa eri kokoisilla ryhmillä. Käsinukke tai pehmolelu soveltuu esimerkiksi tunnin alkurutiineihin, tuttujen teemojen kertaamiseen ja uusien aihepiirien esittelyyn. Käsinukelle juttelu voi motivoida käyttämään uutta kieltä ja madaltaa kynnystä kohdekielen käyttöön.

Muuttuvat olosuhteet:

Soveltaminen

- Aktiviteetti on sovellettavissa niin varhaiskasvatuksessa kuin perusopetuksessakin
- Käsinuken käyttöä voi laajentaa myös muiden teemojen käsittelyyn

10. Kieli- ja leikkituliais

Avainsanat: kielitietoisuus, kielimaistiaiset, varhennus, toiminnallisuus

Toiminnan tarkoitus:

kieli- ja kulttuuritietoisuuden lisääminen eri maista tuotujen kieli- ja leikkituliaisien kautta

Askel polulla:

Aktiviteetti:

Varhaiskasvatuksen opettaja on ollut mukana kansainvälisessä Erasmus+ projektissa ja jokaiselta matkalta hän on tuonut jonkun kieli- tai leikkituliaisien. Lapset ovat esimerkiksi päässeet leikkimään espanjalaisten opettamaa leikkiä sekä näkemään videopätkiä Islannista, joissa kuuluu Islannin kieltä. Näin lapset pääsevät näkemään pienen välähdyksen eri maiden kieliin ja kulttuureihin.

Varhaiskasvatuksen opettaja on myös pohtinut, että lasten kasvaessa samaa voisi tehdä laajemmin ja käyttää esimerkiksi englantia enemmän myös leikkien opettamisessa.

Kompassi:

Toiminnan periaatteet

Eri kieliin ja kulttuureihin tutustutaan lapsille luontaisella tavalla leikkien ja pienten videopätkien kautta.

Muuttuvat olosuhteet:

Soveltaminen

- Aikuiset voivat tuoda kielituliaisia myös muilta matkoiltaan. (esim loma-matkoiltaan)
- Lapsia ja perheitä voi myös pyytää tuomaan kielituliaisia matkoiltaan
- Kielituliaisia voi tuoda ulkomaan matkojen lisäksi myös kotimaan matkoilta (esim. tuomalla muresanoja eri puolilta Suomea)
- Monikielisessä ryhmässä lapsia ja perheitä voi pyytää tuomaan kieli- ja kulttuurituliaisia heidän omista kotikielistä ja -kulttuureista.
- Isompien lasten kanssa eri kieliä voi myös harjoitella kirjoittamaan ja laittaa esille luokkaan eri tavoin.

11. Äänteiden harjoittelu eläytyen

Avainsanat: eläytyminen, äänteet, ääntäminen, leikillisuus, ilo, luovuus

Toiminnan tarkoitus:

Kielen äänteiden harjoittelu leikillisyyden, luovuuden ja ilon kautta

Askel polulla:

Aktiviteetti:

Uuden kielen äänteitä lähdetään harjoittelemaan lasten kanssa tekemällä hassuja ääniä tai eläytymällä johonkin rooliin. Esim.:

- pyytää lapsia matkimaan äännelemistä kuten " rroow rooow rroooww", jonka jälkeen aletaan laulamaan yhdessä laulua "row, row, row your boat", jolloin lauluun tulee pehmeä englannissa käytettävä R:ä ja W:n äänne.
- pyytää lapsia kuvittelemaan että on mehiläinen suussa ja eläytyä mehiläiseksi heiluttelemalla käsiä ja "lentelemällä" ympäriinsä ja surisemalla kuten mehiläinen, jolloin lapset oppivat [z:::] äänten.

Aktiviteetti on toteutettu varhaiskasvatusikäisille lapsille.

Kompassi:

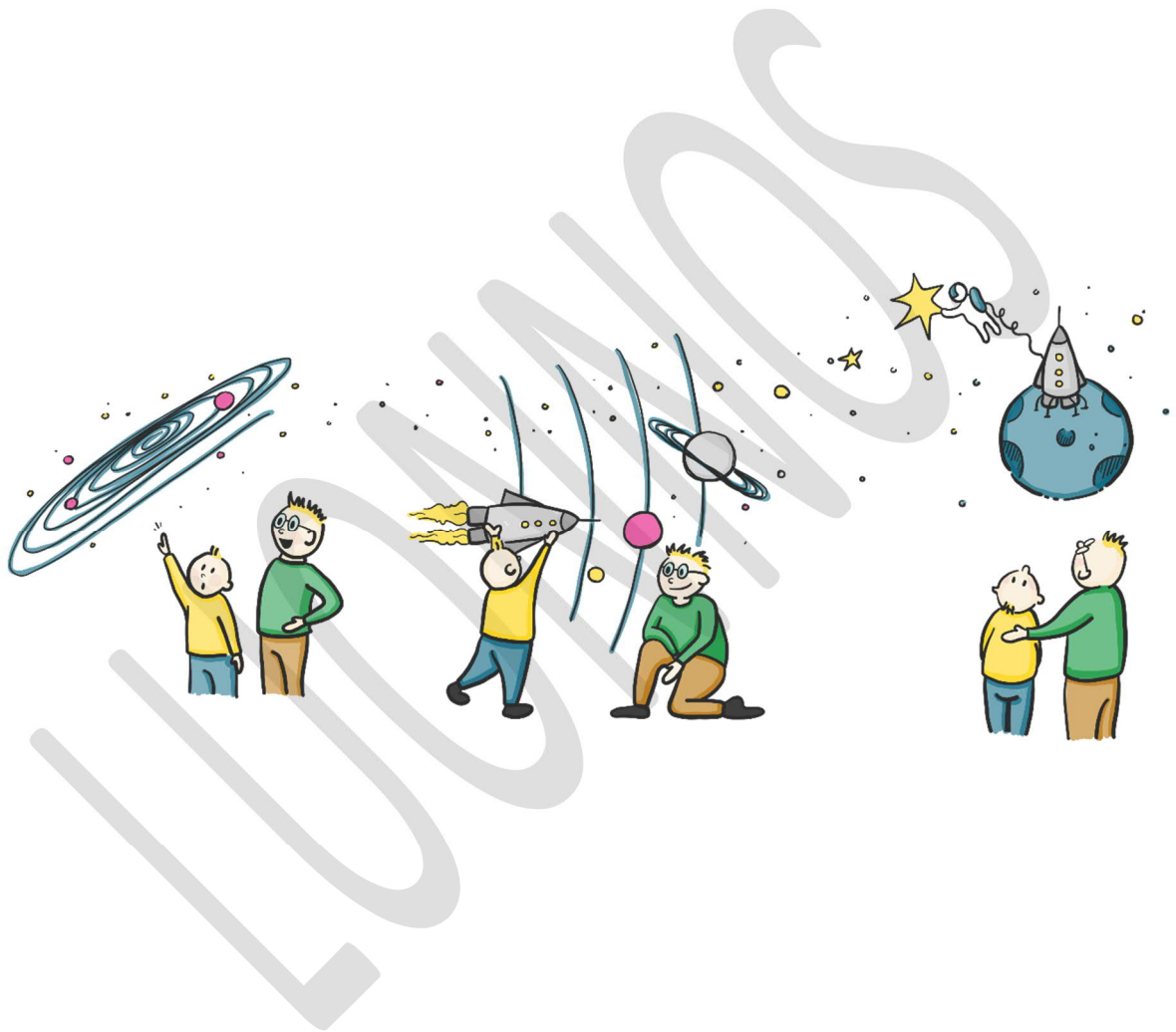
Toiminnan periaatteet:

Toimintatapaa käytetään, kun tutustutaan uuden kielen äänteisiin lasten kanssa. Tarkoituksena on "maistella" äänteitä hassuttelun ja leikin kautta niin, etteivät lapset koe painetta saada äänteet "oikein" tai välttämättä edes ymmärä, että tekemisellä on jokin tavoite.

Muuttuvat olosuhteet:

Soveltaminen

- voidaan hyödyntää myös isompien lasten kanssa, niin kauan, kun lapset eivät koe heittäytymistä ja hassuttelua noloksi
- lasten kanssa voidaan keskittyä niihin äänteisiin, jotka heille ovat haasteellisia

12. Kotitontun kirjeet

Avainsanat: tarinallisuus, laaja-alainen oppiminen/monialaiset oppimiskokonaisuudet

Toiminnan tarkoitus:

Eri teemojen oppiminen tarinallisuuden kautta, sekä tutustuminen viestimiseen kirjeiden kautta.

Askel polulla:

Aktiviteetti:

Tarinan mukaan päiväkodissa oli kotitonttu, joka oli elänyt todella pitkään ja nähnyt millaista oli ennen aikaa. Päiväkotiin tehtiin kirjelaatikko, johon kotitonttu lähetti kirjeitä, joissa hän kertoi siitä, millainen kaupunki oli ollut 200 tai 500 vuotta sitten. Varhaiskasvattajat ja lapset kävivät tämän jälkeen retkellä tuomiokirkon ja kaupungin keskustan ympäristössä, jonka jälkeen he kirjoittivat aikuisten kanssa kotitontulle kirjeen, jossa he puolestaan kertoivat siitä, millainen kaupunki on nykyään. Tämän jälkeen kotitonttu meni keskustaan käymään ja kirjoitti lapsille kirjeen siitä, millaista siellä oli ja miltä tuntui olla siellä. Lisäksi tonttu kertoi kirjeessään siitä, miten hän eksyi ja häntä pelotti. Tämän jälkeen lasten kanssa keskusteltiin tunteista ja mietittiin miten tulisi toimia, jos eksyy. Lapset saivat kertoa, miten he toimisivat, jonka jälkeen lasten ehdotuksia mietittiin yhdessä ja puhuttiin turvallisuuteen ja tunteisiin liittyvistä teemoista.

Tarinakorin ja tontun kirjeiden kautta käsiteltiin isompien lasten kanssa myös monia muita teemoja kuten eläimiä ja kalevalanpäivää. Varhaiskasvattajat miettivät aina etukäteen kunkin kirjeen tavoitteet mitä joko tonttu lähetti tai he lähettivät tontulle ja suunnittelivat mitä teemoja tulisivat pohtimaan lasten kanssa kirjeiden lukemisen jälkeen.

Kompassi:

Toiminnan periaatteet:

Tarinallisuuden ja mielikuvituksen rikastamisen kautta lapset saavat oppia eri teemoista heille luontevan oppimistavan kautta. Samalla lapset saavat harjoitella kirjeiden kirjoittamiseen ja lähettämiseen liittyviä taitoja sekä lukemiseen/kuuntelemiseen liittyviä taitoja. Eläytymällä tarinoin ja keskustelemalla niistä harjaantuvat myös monet muut taidot, kuten empatia ja päättelytaidot. Samoin ympäristön tarkastelun ja siitä kertomisen kautta lapset pääsevät harjoittelemaan myös tutkimiseen ja viestimiseen liittyviä taitoja. Näin ollen aktiviteetissa yhdistyy monet erilaiset oppimistavoitteet, lapsille luontevat oppimistavat ja kokonaisvaltainen oppiminen.

Muuttuvat olosuhteet:

Soveltaminen

- teemat ja kirjeissä käsiteltävät asiat voidaan päättää ryhmän tarpeiden mukaan
- isommat lapset voivat itse lukea ja kirjoittaa kirjeitä.
- kielten tunnilla tai kielten varhenuksessa voidaan harjoitella kirjeen tai postikortin kirjoittamista kotitontulle myös osittain tai kokonaan kohdekielellä.

13. Yhdessä rakennettu tarina

Avainsanat: Tarinallisuus, osallisuus, projektit, laaja-alainen oppiminen/monialainen oppiminen

Toiminnan tarkoitus:

Yhteisen tarinan pitkäjänteinen rakentaminen aikuisten ja lasten yhteistyönä.

Reppu

Millaisia resursseja tarvitaan?

Aktiviteetti vaatii halua ja mahdollisuutta kehittää (pitkäjänteisesti) tarinaa eteenpäin lasten kanssa. Tärkeintä on siis, että arjessa aikuisilla on halua ja aikaa rakentaa tarinaa eteenpäin lasten ehdotusten pohjalta, silloin kun niitä tulee. Lisäksi aktiviteetti voi myös vaatia aikaa suunnitella miten muita varhaiskasvatuksen/koulun oppimistavoitteita voi yhdistää tarinaan.

Askel polulla:

Aktiviteetti:

Lapset ja aikuiset kehittivät yhdessä tarinaa lukuvuoden aikana. Sekä aikuiset että lapset vaikuttivat vuorotellen juonenkäännteisiin: toisinaan aikuiset ohjasivat enemmän tarinan kulkua, toisinaan taas lapset vaikuttivat juonenkäännteisiin ja kertoivat tarinaa eteenpäin. Tarinaa vietiin eteenpäin juonen keksimisen ja keskustelujen lisäksi myös tutkimalla ja havainnoimalla ympäristöä ja siitä löytyviä vihjeitä, jotka paljastaisivat, miten tarina jatkuu sekä erilaisia aktiviteetteja (esim aarteen etsintää). Lopuksi varhaiskasvattajat näyttelivät tarinan/sen lopun.

Tarinan yksityiskohtaisempi kuvaus:

Tarina starttasi, kun lapset löysivät päiväkodin pihalta vanhanaikaisen tikkukaramellin tikun ja tulivat näyttämään sitä lastentarhanopettajalle, joka keksi, että se voisi olla johtolanka menneisyyteen, mikä sai lapset pohtimaan ja kuuntelemaan varhaiskasvattajan kertomuksia siitä, millaista elämä aiemmin on ollut samalla paikalla. Lasten kiinnostuttua historiasta, lapset ja aikuiset tarinoivat historiasta ja järjestivät aarteenetsintää, yms. Tämän jälkeen tarina muuttui lasten aloitteesta, kun he keksivät, että tikku olikin jäänyt hattaravarkaalta ja lapset ja aikuiset alkoivat yhdessä tutkia mitä jälkiä ja johtolankoja löytyisi siitä, kuka hattaravaras voisi olla sekä tarkkailivat ja pohtivat ketkä voisivat sopia löydettyihin jälkiin ja olla "epäiltyjen listalla". Kun tarina kävi hieman liian jännäksi ryhmän pienemmille lapsille, varhaiskasvattajat päättivät, että tarinaan täytyy tulla jokin käänne, joka tekee siitä vähemmän jännittävän. Aikuiset näyttelivät tarinan kissasta, joka söi hattaraa ja variksesta, joka vei kissan hattaran. Tämän jälkeen aikuiset ja lapset puhuivat yhdessä tunteista ja siitä, mikä on ystävällistä toimintaa ja mikä ei. Lapset olivat innossaan tarinasta ja siihen liittyvistä jutuista ja varhaiskasvattajat pitivät projektia onnistuneena.

Kompassi:

Toiminnan periaatteet:

Aktiviteetin kautta voidaan harjoitella tarinankerrontaan ja kuunteluun liittyviä taitoja, omien ajatusten ilmaisemista ja neuvottelutaitoja. Tarinasta riippuen siihen voidaan yhdistää monenlaisia sisältöjä, kuten tunnekasvatusta, tutkimista, historiaa, jne. Yhdessä rakennetuissa tarinoissa lapset saavat olla osallisia tarinoiden rakentamisessa ja voivat myös siten harjoitella monipuolisesti eri taitoja sekä ottaa mukaan heitä kiinnostavia sisältöjä ja teemoja, mikä vahvistaa oppimismotivaatiota ja halua ilmaista itseään kielellisesti.

Muuttuvat olosuhteet:

Soveltaminen

- yhdessä rakennetut tarinat eriytyvät luonnostaan lasten ideoiden ja osallisuuden pohjalta. Tämän lisäksi toki on mahdollista eriyttää niitä sen mukaan millaisia teemoja/oppimistavoitteita /taitoja kyseisessä ryhmässä/pienryhmässä olisi hyvä käsitellä
- aktiviteettia voi soveltaa myös rakentamalla yhdessä tarinoita eri kielillä tai jollain opetettavalla kielellä.

LUONNOS

14. Äänteiden harjoittelu kirjainten opetteluun avulla

Avainsanat: kaksikielinen opetus, alkuopetus, ääntämisen opettaminen, lukivalmiuksien harjoittelu

Reppu:

Millaisia resursseja aktiviteettiin tarvitaan?

Aktiviteettiin tarvitsee kuvakortteja ja niitä vastaavia sanoja harjoiteltavista äänneistä/kirjaimista. Aktiviteetti voidaan tehdä tavallisessa luokahuoneessa.

Askel polulla:

Aktiviteetti

Saksankielisen alkuopetuksen saksan kielen tunti, jossa harjoitellaan kirjaimien ja äänteiden vastaavuutta. Tällä tunnilla keskitytään äänneisiin [w], [f] ja [v], joista /v/- kirjaimella alkavat sanat äännetään kirjaimen sijainnista riippuen joko [w] tai [f].

Opettaja aloittaa aktiviteetin kirjoittamalla taululle hakasulkeisiin kirjaimet W ja F, [w], [f]. Hän kirjoittaa molemmista äänneistä sillä äänneellä alkavat esimerkkisanat.

- W: Wal (valas), Wasser (vesi)
- F: Frau (nainen/rouva), Faden (lanka)

Sanat toistetaan yhdessä ja opettaja kiinnittää oppilaiden huomion näiden kahden äänneen eroon. Opettaja toistaa sanat hitaasti ja selkeästi artikuloiden. Opettaja johdattaa oppilaita /v/-kirjaimen ääntämiseen. Hän kysyy oppilailta, mistä tiedämme, milloin /v/ äännetään [v] ja milloin [f]. Tähän kysymykseen opettaja ei kuitenkaan odota vastausta oppilailta, vaan alkaa asettelemaan taululle erilaisia kuvia, joita tarkoittavassa saksankielisessä sanassa kirjain /v/. Taululla on jo valmiina vasemmalla kirjain W ja oikealla kirjain F.

Opettaja pyytää oppilaita tulemaan yksi kerrallaan taulun äärelle ja valitsemaan yhden kuvan, jonka sanan sanoo ääneen oikein ääntäen. Oppilas ottaa kuvan ja sanoo 'Tämä on...' (Das ist die/das/der...). Luokka toistaa opettajan kanssa oppilaan perässä ja luokan edessä oleva oppilas laittaa kuvakortin oikean kirjaimen (W tai F) alle sen mukaan, kumpi äänne sanassa kuuluu. Luokan edessä oleva oppilas saa tämän jälkeen valita seuraavan luokan eteen tulevan oppilaan.

Kuvasta kerrotaan aina yllä olevan mallin mukaan 'tämä on...'. Saksaksi käytetään mallia esimerkiksi: Das ist die Villa. Jolloin vastauksessa sanotaan myös sanan sukua merkkäava määräinen artikkeli. Luokan edessä olevan oppilaan virhettä määräisen artikkelin suhteen opettaja ei korjaa, sillä aktiviteetissa keskitytään oikeanlaiseen ääntämiseen ennen kaikkea.

Jos oppilas aikoo yhdistää sanan väärän kirjaimen alle, ehdottaa opettaja uudelleen miettimistä ja ohjaa oikeaan ratkaisuun toistamalla sanaa uudelleen. Osa kuvakorttien sanoista ovat vieraampia oppilaille ja näistä sanoista opettaja kysyy oppilailta apua oikeiden merkitysten löytämiseen. Yksi näistä sanoista on 'villa', josta opettaja kysyy oppilailta: "Millainen talo on villa?" (opettajan kysymyksen kieli saksa). Saksaa enemmän osaavat oppilaat pystyvät näihin kysymyksiin vastaamalla osoittamaan

Kompassi:

Toiminnan periaatteet ja tekniikat:

Aktiviteettia voidaan käyttää ääntämisen harjoitteluun ja varsinkin kieliopintojensa alussa olevien kanssa harjoitteluun. Tätä aktiviteettia käytettiin kaksikielisessä opetuksessa kirjainten opetteluun tukena, mutta ihan yhtä hyvin aktiviteetti sopisi vieraan kielen opetukseen, kun halutaan harjoitella esimerkiksi minimipareja. Aktiviteetissa on tarkoitus kiinnittää oppilaiden huomio saksan kielen tiettyjen kirjainten ääntämisen eroon riippuen niiden sijainnista sanassa.

Muuttuvat olosuhteet:

Soveltaminen:

Ryhmän osatessa lukea, voidaan kuvakorttien sijaan käyttää sanakortteja/sanalappuja kuvakorttien sijaan. Äänteitä voidaan harjoitella tämän aktiviteetin avulla systemaattisesti opettajan johdolla, mutta oppilaita samalla osallistaen.

15. Kirjoittamistuki kemian labraportti

Aktiviteetin kehittäjä: Yhteisopetusta toteuttava opettaja Petolahden yläkoulussa yhdessä Lotta Forsmanin kanssa

Avainsanat: Genrekirjoittaminen; kirjoittamisstrategiat; labraportti/työselostus; kieltä ja taitoja kehittävä aineenopetus kaikille oppilaille; koulukieli toisena kielenä; kielitietoisuus

Toiminnan tavoite/tarkoitus:

Oppilaiden tukeminen labraporttien/työselostusten kirjoittamisessa. Lisäksi tarkoituksena on samanaikaisesti tukea heidän tietoisuuttaan koulun tekstityypeistä ja kirjoittamisstrategioista.

Reppu:

Millaisia resursseja tarvitaan?

- malliteksti hyvin kirjoitetusta työselostuksesta
- puutteellinen työselostus, jotta voidaan erilaisia piirteitä teksteistä
- kirjalliset ohjeistukset työselostuksen kirjoittamiseen

Askel polulla:

Aktiviteetti

Valmistelut

Opettaja etsii tai tekee itse sekä 1) hyvin kirjoitetun työselostuksen että 2) työselostuksen jossa on puutteita, jossa on tiettyjä keskeisiä puutteita, jotta oppilaat voivat helpommin huomata ja siten tulla tietoisiksi mitä erilaiset tekstien piirteet tarkoittavat konkreettisesti. On hyödyllistä, jos puutteet valitaan niin, että ne tuovat esiin tekijöitä, jotka yleensä ovat haastavia ikäryhmälle tai paikallisessa kontekstissa, esimerkiksi hypoteesin muotoiluun tai kielellisiin ilmaisuihin liittyen.

Käy läpi tekstit etukäteen niin, että osaat opetuksessa nostaa esiin keskeisiä piirteitä ja rakenteita, esimerkiksi tiettyjä tekstilajille tyypillisiä muotoiluja, hyviä ja huonoja tapoja aloittaa lauseita, passiivimuodon käyttöä (esim. asetetaan, erotellaan), sekä kirjoitetaanko teksti nykyisessä vai menneessä aikamuodossa (preesens vai imperfekti).

Myös "tavalliset" kirjalliset ohjeet tulee valmistella niin, että oppilaat voivat myöhemmin muistuttaa mieliinsä keskeisiä asioita ja saada tukea oman tekstin kirjoittamisen aikana.

Aktiviteetin eteneminen

Työskentely aloitetaan tarkastelemalla yhdessä mallitekstejä, mielellään heijastetaan taululle teksti niin isona, että kaikki voivat seurata samanaikaisesti, ja johon alleviivauksia tai muita lisäyksiä voidaan tehdä tai tallentaa. Oppilaille voi olla kopio tekstistä, johon he voivat tehdä samoja merkintöjä. Keskustelkaa tekstistä tavalla, jossa kiinnitätte huomiota tekstin keskeisiin piirteisiin ja siihen, miten kirjoittaja voi pitää mielessään oikean tavoitteen kirjoittaessaan, esim. "Jotta lukija ymmärtäisi tekstini mahdollisimman hyvin minun tarvitsee ensin esitellä, mitä teksti käsittelee"; "Mitä ilmaisuja keksitte jotka kertovat...?"

Työselostuksessa hypoteesin muotoilu on keskeinen ja sen käsittelyyn voi tarvita erityisen paljon aikaa. Yksi tapa on antaa oppilaiden yhdessä miettiä useita erilaisia muotoiluja, jotta nähdään mitkä niistä ovat parhaita ja miksi.

Työskentelyn seuraavassa vaiheessa vertaillaan puutteellista raporttia mallitekstiin: oppilaat saavat yhdessä vertailla tekstejä ja yrittää havaita puutteita ja siten syventyä enemmän rakenteen, sisällön ja muotoilujen prosessointiin.

Vasta tämän jälkeen tulee vaihe, jossa oppilaat alkavat kirjoittaa. Ei siis riitä pelkästään antaa ohjeita siitä, miten kirjoitetaan työselostus. Monissa tapauksissa oppilaita palvelee myös se, että ensimmäinen teksti kirjoitetaan yhdessä mallitekstin avulla ja opettajan mallintaessa, kuinka voi ajatella kirjoittamisen aikana.

Muuta huomioitavaa

Strategiatyöskentely lukuaineisiin liittyen tukee sekä ajankohtaisten aihesisältöjen oppimista että strategiakompetenssin kasvattamista tulevaa oppimista varten

Kompassi:

Toiminnan periaatteet

Keskeistä eri tekstilajien kirjoittamiselle on tarjota konkreettisia mallitekstejä, mielellään eri laatuina, ja mallintaa kirjoittamista "ääneen ajattelemalla" yhdessä oppilaiden kanssa kirjoitusprosessin eri tapahtumista/vaiheista.

Työskentelytapa on yksi sovellus genrepedagogiikasta, joka yleensä rakentuu sykliselle mallille (cirkelmodellen för undervisning och lärande// The Teaching and Learning Cycle). Jos haluat perehtyä aiheeseen voit katsoa lisää esimerkiksi täältä: <https://www.andrasprak.su.se/om-oss/vanliga-fr%C3%A5gor/grundskola/vad-%C3%A4r-genrepedagogik-1.96361>

Työskenneltäessä eri tekstityyppien kanssa koulussa voi konkreettisten mallitekstien lisäksi käyttää myös useita muita tukityökaluja kirjoitusprosessissa. Faktatekstien kirjoittamisessa käytetään usein suunnittelutyökalua, jossa on kuuden ruudun ruudukko, ja johon kerätään faktoja jotka ovat relevantteja kuhunkin sisältökategoriaan (esim. ulkonäkö, asuinpaikka, ravinto, lisääntyminen). Toinen vaihtoehto on tehdä osa-alueet selviksi väliotsikoiden kautta kuten edellä, kuvatussa aktiviteetissa. Usein käytetään myös genrekuvataulua joka havainnollistaa tekstityypin rakenteen (esim. jos tekstin tulee sisältää otsikko, johdanto, vertailevaa pohdintaa, lopetus) sekä mielellään tyypillisiä muotoiluja jokaisesta tekstiosiesta (esim. ilmaisuja kuten toisaalta; kun taas). Kuvataulut voivat mielellään olla esillä luokan seinällä tai olla oppilaiden saatavilla koko ajan joko digitaalisina tai analogisina versioina kirjoittamisen tukena.

Muuttuvat olosuhteet:

Soveltaminen

Kuvattu aktiviteetti toteutettiin 8. luokan kanssa, mutta sitä voidaan soveltaa myös eri ikäisille.

Samaa työskentelytapaa voidaan soveltaa myös niin, että sitä käytetään kaikissa lukuaineissa, jolloin siitä on vielä enemmän etua. Se, että genrekirjoittamista käytetään samanaikaisesti useammassa aineissa, antaa oppilaille mahdollisuuden tiedostaa, että erilaisilla tekstityypeillä on erilaisia tavoitteita ja vaatimuksia siitä, miten niitä rakennetaan ja millaisia muotoiluja niissä yleensä käytetään.

16. Kirjoittamistuki: Biologian faktatekstien kirjoittamisen mallintaminen

Aktiviteetin kehittäjä: Yhteisopetusta toteuttava opettaja Petolahden yläkoulussa yhdessä Lotta Forsmanin kanssa

Avainsanat: Genrekirjoittaminen; kirjoittamisstrategiat; faktatekstit; kieltä ja taitoja kehittävä aineenopetus kaikille oppilaille; koulukieli toisena kielenä; kielitietoisuus

Toiminnan tavoite/tarkoitus:

Oppilaiden tukeminen faktatekstien kirjoittamisessa. Lisäksi tarkoituksena on samanaikaisesti tukea heidän tietoisuuttaan koulun tekstityypeistä ja kirjoittamisstrategioista.

Reppu:

Millaisia resursseja tarvitaan?

- Malliteksti faktatekstin muodossa samasta aihealueesta, josta oppilaiden on tarkoitus kirjoittaa.
- Erillinen puutteellinen faktateksti, jotta voidaan tehdä selväksi useampia erilaisia piirteitä teksteissä.
- Kirjalliset ohjeet siihen, mistä keskustellaan mallitekstien avulla.

Askel polulla:

Aktiviteetti

Alkuvalmistelut

Valmistele 2 faktatekstiä seuraavalla tavalla:

Teksti 1. Opettaja etsii tai kirjoittaa itse hyvin tehdyn faktatekstin käsiteltävästä aihealueesta. Tekstin avulla opettaja pystyy osoittamaan, mikä on tunnusomaista kyseiselle tekstilajille: Esimerkiksi kuinka tekstin tulee olla systemaattisesti rakennettu sisältäen joitakin aihealueelle tyypillisiä kohtia loogisessa järjestyksessä (miehellään konkreettisia väliotsikoita, joita tulee käyttää ja jotka antavat oppilaille selkeän rakenteen, jota noudattaa suunnitteluvaiheesta saakka). Faktateksti sisältää ammattisanoja, mutta ei omia mielipiteitä ja teksti kirjoitetaan esimerkiksi historian teksteistä poiketen nykymuodossa (preesensissä). Valmistaudu opettajana myös kiinnittämään oppilaiden huomion tiettyihin yleisiin muotoiluihin, jotka ovat tyypillisiä tekstilajille, esimerkiksi mitkä ovat hyviä tapoja aloittaa faktateksti ja kuinka lauseita sidostetaan.

Faktatekstistä voidaan jättää pois jokin olennainen osa tekstin alusta, jonka kautta tuodaan haastetta oppilaille tekstin läpikäymiseen. Tämä voi olla esimerkiksi ulkonäkö tai lisääntyminen, jos on kyse eläimistä.

Teksti 2. Valmistele myös faktateksti, jossa on joitakin keskeisiä puutteita, jotka auttavat oppilaita huomaamaan ja tulemaan tietoisiksi siitä, millaisia erilaisia piirteitä tekstit konkreettisesti sisältävät. Puutteet voi valita niin, että ne tuovat esiin tekijöitä, jotka yleensä ovat haastavia ikäryhmälle tai

paikallisessa kontekstissa, esimerkiksi että henkilökohtaiset mielipiteet tulee jättää pois tai tiettyjä kielellisiä muotoiluja tulee välttää.

Myös "tavalliset" kirjalliset ohjeet tulee valmistella niin, että oppilaat voivat myöhemmin muistuttaa mieliinsä keskeisiä asioita ja saada tukea oman tekstin kirjoittamisen aikana.

Aktiviteetin eteneminen

Työskentely aloitetaan tutkimalla yhdessä mallitekstejä, mielellään heijastetaan taululle teksti niin isona, että kaikki voivat seurata samanaikaisesti, ja johon alleviivauksia tai muita lisäyksiä voidaan tehdä tai tallentaa. Oppilailla voi olla kopio tekstistä, johon he voivat tehdä samoja merkintöjä. Keskustelkaa tekstistä tavalla, jossa kiinnitätte huomiota tekstin keskeisiin piirteisiin ja siihen, miten kirjoittaja voi pitää mielessään oikean tavoitteen kirjoittaessaan, esim. "Jotta lukija ymmärtäisi tekstini mahdollisimman hyvin minun tarvitsee ensin esitellä, mitä teksti käsittelee"; "Mitä ilmaisuja keksitte jotka kertovat...?"

Jos opettaja on jättänyt pois kokonaisen osion tai jonkin keskeisen faktan, oppilaat saavat yrittää keksiä mikä se on.

Työskentelyn seuraavassa vaiheessa vertaillaan puutteellista tekstiä mallitekstiin: oppilaat saavat yhdessä vertailla tekstejä ja koittaa keksiä puutteita ja sillä tavalla syvemmin prosessoida rakennetta, sisältöä ja muotoiluja.

Vasta tämän jälkeen tulee vaihe, jossa oppilaat alkavat kirjoittaa. Ei siis riitä pelkästään antaa ohjeita siitä, miten kirjoitetaan faktateksti. Monissa tapauksissa oppilaita palvelee myös se, että ensimmäinen teksti kirjoitetaan yhdessä mallitekstin avulla ja opettajan mallintaessa, kuinka voi ajatella kirjoittamisen aikana.

Oppilaat kirjoittavat, mielellään pareittain, faktatekstin mallitekstin avulla, jota opettaja on työstänyt, ja kirjallisten ohjeiden avulla, joissa ohjeistetaan, miten kirjoitetaan teksti kyseisestä aihealueesta. Opettajan malliteksti sisältää ne väliotsikot, joita tulee käyttää ja antaa oppilaille selkeän rakenteen, jota seurata heti suunnitteluvaiheesta alkaen: oppilaat, jotka ovat kirjoittaneet ilman mallitekstin väliotsikoita huomaavat tekstiä uudelleen työstettäessä että tietoa puuttuu tai se on laitettu epäloogiseen paikkaan.

Muuta huomioitavaa

Työskentely oppimisstrategioiden kanssa tukee oppilaita sekä ajankohtaisten aihesisältöjen oppimista että lukemis- ja kirjoittamisstrategioiden kehittämistä tulevaa oppimista varten.

Jos katsotaan esimerkiksi faktatekstiä eläimestä tai jostain muusta aihealueesta, löytyy sekä eroja että samankaltaisuuksia: yhtenä samankaltaisuutena on ei-persoonallinen kerrontatyyli ja looginen rakenne. Lisäksi on monia kielellisiä ilmaisuja, joita oppilaat eivät käytä arkikielessään, mutta jotka ovat tyypillisiä hyville faktateksteille. Tämän tyyppisiä ilmaisuja vaaditaan koulussa, kun esimerkiksi ilmaistaan eroja ja samankaltaisuuksia tai kun tehdään vertailuja. Tällaisista huomioista on suurta hyötyä oppilaille, koska niitä voidaan käyttää monissa yhteyksissä. Sen sijaan aihealueelle tyypilliset ammattisanat ja ilmaisut vaihtelevat tekstistä ja aihealueesta riippuen.

Kompassi:

Toiminnan periaatteet

Keskeistä eri tekstilajien kirjoittamiselle on tarjota konkreettisia mallitekstejä, mielellään eri laatuina, ja mallintaa kirjoittamista ”ääneen ajattelemalla” yhdessä oppilaiden kanssa kirjoitusprosessin eri tapahtumista/vaiheista.

Työskentelytapa on yksi sovellus genrepedagogiikasta, joka yleensä rakentuu sykliselle mallille (cirkelmodellen för undervisning och lärande// The Teaching and Learning Cycle). Jos haluat perehtyä aiheeseen voit katsoa lisää esimerkiksi täältä: <https://www.andrasprak.su.se/om-oss/vanliga-fr%C3%A5gor/grundskola/vad-%C3%A4r-genrepedagogik-1.96361>

Työskenneltäessä eri tekstityyppien kanssa koulussa voi konkreettisten mallitekstien lisäksi käyttää myös useita muita tukityökaluja kirjoitusprosessissa. Faktatekstien kirjoittamisessa käytetään usein suunnittelutyökalua, jossa on kuuden ruudun ruudukko, ja johon kerätään faktoja jotka ovat relevantteja kuhunkin sisältökategoriaan (esim. ulkonäkö, asuinpaikka, ravinto, lisääntyminen). Toinen vaihtoehto on tehdä osa-alueet selviksi väliotsikoiden kautta kuten edellä kuvatussa aktiviteetissa. Usein käytetään myös genrekuvataulua joka havainnollistaa tekstityypin rakenteen (esim. jos tekstin tulee sisältää otsikko, johdanto, vertailevaa pohdintaa, lopetus) sekä mielellään tyyppisiä muotoiluja jokaisesta tekstiosasta (esim. ilmaisuja kuten toisaalta; kun taas). Kuvataulut voivat mielellään olla esillä luokan seinällä tai olla oppilaiden saatavilla koko ajan joko digitaalisina tai analogisina versioina kirjoittamisen tukena.

Muuttuvat olosuhteet:

Soveltaminen

Kuvattu aktiviteetti toteutettiin 8. luokan kanssa, mutta sitä voidaan soveltaa myös eri ikäisille.

Samaa työskentelytapaa voidaan soveltaa myös niin, että sitä käytetään kaikissa lukuaineissa, jolloin siitä on vielä enemmän etua. Se, että genrekirjoittamista käytetään samanaikaisesti useammassa aineissa, antaa oppilaille mahdollisuuden tiedostaa, että erilaisilla tekstityypeillä on erilaisia tavoitteita ja vaatimuksia siitä, miten niitä rakennetaan ja millaisia muotoiluja niissä yleensä käytetään. Tätä voidaan tehdä myös monialaisesti niin, että oppilaat tuottavat erityyppisiä tekstejä tietystä teemasta esimerkiksi faktoihin perustuvan selvityksen historiallisesta tapahtumasta ja saman tapahtuman kuvattuna subjektiivisesta näkökulmasta esimerkiksi kuin henkilökohtaisessa kirjeessä, dramatisoinnissa, novellissa tai miksei vaikkapa taiteellisenä luomuksena kuvataiteessa.

Toisena vaihtoehtona havainnollistaa eroja eri genrejen/tekstilajien välillä on kirjoittaa erilaisia tekstityyppejä saman aineen sisällä, esim. projektityö Euroopan maiden maantiedosta, missä opiskelijat tuottavat sekä faktatekstejä että fiktiivisiä päiväkirjatekstejä maista, joissa he ”vierailevat”.